

проф. д-р Александар Ристовски

РАБОТЕН ОДНОС И НЕСТАНДАРДНИ ФОРМИ НА РАБОТА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје,
Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје

Скопје, 2024

Наслов на Монографијата:
Работен однос и нестандартни форми на работа

Автор:
проф. д-р Александар Ристовски

Издавач:
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје

За издавачот:
проф. д-р Сашо Георгиевски

Рецензенти:
проф. д-р Тодор Каламатиев,
проф. д-р Љубинка Ковачевиќ

Лектура:
Силвија Митревска - Филипова

Техничка подготовка:
Арт Деск - Скопје

Печати:
Стоби Трејд ДООЕЛ - Кочани

Тираж: 100 примероци

© Copyright. Сите права ги задржува исклучиво авторот. Не е дозволено репродуцирање на оваа книга во целост, ниту нејзин дел, во било која форма, без претходна писмена согласност на авторот.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека «Св. Климент Охридски», Скопје
349.22/.23:331.102(497.7)

РИСТОВСКИ, Александар
Работен однос и нестандартни форми на работа / Александар Ристовски.
- Скопје : Универзитет «Св. Кирил и Методиј» во Скопје, Правен факултет
„Јустинијан Први“ – Скопје, 2024. - 570 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 513-570

ISBN 978-608-4655-94-7

а) Работни односи -- Видови работа -- Монографии б) Работни односи --
Нестандардни форми на работа

COBISS.MK-ID 63994117

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	17
1. Работниот однос и нестандартните форми на работа (состојби и предизвици)	21
2. Работниот однос и факторите што ги предизвикуваат неговите традиционални граници	24
2.1. Работниот однос и глобализацијата.....	24
2.2. Работниот однос и зголеменото учество на услужните дејности во вработувањето	26
2.3. Работниот однос и технологијата и технолошкиот прогрес.....	27
2.4. Работниот однос и промените во организацијата на деловно-производствените процеси	30
2.5. Работниот однос и флексибилизацијата и дерегулацијата на пазарите на труд.....	35
ПРВ ДЕЛ - РАБОТНИОТ ОДНОС И НЕГОВИТЕ ГРАНИЦИ.....	37
ПРВА ГЛАВА – БИНАРНА ПОДЕЛБА НА ДОГОВОРНИТЕ ОДНОСИ ВО СФЕРАТА НА ТРУДОТ И РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА „ЗАВИСНИОТ” И „НЕЗАВИСНИОТ” ТРУД.....	39
Прв оддел – Субординацијата и хронолошкиот развој на зависниот труд..	40
1. Воведни напомени за поимот субординација.....	40
2. Субординацијата во трудовото право и нејзиниот развој во одредени европски држави	42
3. Хронолошки развој на зависниот труд	50
3.1. Зависниот труд и положбата на работниците во стариот век (робовладетелско општество).....	50
3.2. Зависниот труд и положбата на работниците во средниот век (феудално општество)	57
3.2.1. Зависниот труд и положбата на работниците во корпоративниот период.....	58
3.2.2. Зависниот труд и положбата на работниците во мануфактурниот период	62
3.3. Зависниот труд и положбата на работниците во новиот век (капиталистичко општество)	64

3.3.1. Договор за работа (од „унитарен“ договор за наем кон правен основ за бинарна поделба на договорните односи во областа на трудот)	71
3.3.1.1. Наемната концесија на договорот за работа и „унитарниот“ карактер на работниот однос	71
3.3.1.2. Критици на наемната концесија на договорот за работа и премин од „унитарен“ кон „бинарен“ модел на договорните односи по повод и во врска со трудот	76
Втор оддел – Субординацијата и работноправниот статус на субјектите во работен однос и надвор од него.....	84
1. Субординацијата и нејзината правна и економска содржина.....	84
1.1. Поим и содржина на правната субординација	85
1.2. Субординацијата и хиерархиските структури на пазарите	89
2. Определување на субординацијата во трудовоправниот систем.....	94
2.1. Определување на субординацијата во рамките на законодавството	97
2.1.1. Субординацијата како елемент на работниот однос (компаративен приказ)	98
2.1.2. Субординацијата како елемент на договорот за вработување (компаративен приказ)	100
2.1.3. Субординацијата како критериум за определување на лицата во работен однос (вработените лица).....	104
2.2. Определување на субординацијата во рамки на останатите извори на правото и во судската практика	110
2.2.1. Определување на субординацијата во рамки на „мекото право“	112
2.2.2. Определување на субординацијата во рамки на судската практика.....	115
2.2.3. Обележја и индикатори на субординацијата во правните системи со граѓанскоправна традиција (законодавство и судска практика).....	121
2.2.3.1. Организациони обележја на субординацијата	121
2.2.3.2. Економски обележја на субординацијата.....	124
2.2.3.3. Лични обележја на субординацијата	127
2.2.3.4. Особени обележја на субординацијата	128
2.2.4. Тестови за субординацијата во правните системи со обичајноправна традиција.....	130
2.2.4.1. Тести за контрола	131

2.2.4.2. Тести за интeгpација.....	134
2.2.4.3. Тести за економска реалност	137
2.2.4.4. Тести за заемност на обврски	139
2.2.4.5. Повеќефактoрски тест	142
2.2.5. Практични механизми за определување постоење работен однос.....	144
2.2.5.1. Презумпција за постоење работен однос.....	145
2.2.5.2. Принципи на првенство на фактите	148
3. Определување на поимот самовработување и разграничување на зависниот од независниот труд	154
3.1. Разграничување на вработувањето и самовработувањето во меѓународните статистички инструменти.....	157
Трет оддел – Бинарната поделба помеѓу работниот однос и самовработувањето и „сивата“ зона помеѓу зависниот и независниот труд.....	
1. Поим и граници на „бинарната“ поделба	164
1.1. Бинарната поделба помеѓу работниот однос и самовработувањето и критики на „лажното единство“ на договорите за вработување и договорите за дело	168
2. „Сива зона“ помеѓу зависниот и независниот труд	175
2.1. Прикриен работен однос (лажно самовработување)	177
2.2. Економски зависен труд.....	180
2.2.1. Поим за економска зависност и зависно самовработување ...	180
2.2.2. Пристапи во регулирањето на економски зависниот труд (асимилација и селективно проширување).....	185
2.2.2.1. Италијански модел на „парасубординирани работници“	189
2.2.2.2. Германски модел на „лица слични на вработени“	195
2.2.2.3. Британски модел на „работници“	197
2.2.2.4. Османлиски модели на „економски зависен труд“	200
2.3. Работа преку дигитални платформи за труд.....	204
2.3.1. Работа на толпа (crowdwork)	207
2.3.2. Работа на повик преку апликација (work-on-demand via app)	210
2.3.3. Предлог-Директива на Европскиот парламент и Советот за унапредување на работните услови во платформската работа	213

Четврти оддел – Персонален опфат на трудовоправната заштита во меѓународните стандарди на трудот и европскиот <i>acquis communautaire</i>	217
1. Персонален опфат на меѓународните стандарди на трудот на Меѓународната организација на трудот (МОТ)	217
1.1. Препорака за работните односи (бр. 198) на МОТ	221
2. Определување на поимот работник во правото на Европската Унија	228
ВТОРА ГЛАВА – РАБОТНИОТ ОДНОС И НЕГОВИТЕ ГРАНИЦИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРАВЕН СИСТЕМ	235
Прв оддел – Работниот однос и персоналниот опфат на трудовоправната заштита во македонското законодавство	236
1. Поим за работен однос и елементи на работниот однос	236
1.1. Субординацијата – елемент на работниот однос во македонскиот трудовоправен систем.....	237
1.1.1. Обележја на субординацијата	240
1.1.2. Индикатори на субординацијата и разграничување на договорот за вработување од договорот за дело.....	242
1.2. Останати елементи на работниот однос	250
1.2.1. Договорноста како елемент на работниот однос	250
1.2.2. Билатералноста како елемент на работниот однос.....	251
1.2.3. Доброволност како елемент на работниот однос	251
1.2.4. Платеност (онерозност) како елемент на работниот однос	252
1.2.5. Лична врска како елемент на работниот однос	254
1.2.6. Континуитетот како елемент на работниот однос.....	255
1.2.7. Други битни и небитни елементи на работниот однос.....	256
1.3. Определување на поимот „работник“ (вработен) во македонскиот правен систем	257
Втор оддел – Фактички работен однос и работноправен статус и правна положба на самовработените лица и фриленсерите во македонското законодавство	264
1. Поим за фактички работен однос и појавни облици на фактичкиот работен однос во македонскиот правен систем.....	264
1.1. Прикриениот работен однос и непријавеното вработување како појавни облици на фактичкиот работен однос.....	269
2. Работноправен статус и правна положба на самовработените лица и фриленсерите во македонскиот правен систем	275

2.1. Регулѝрање на хонорарната работа и правната положба на фриленсерите со укинатите т.н. „Закони за хонорарците” од 2015 година.....	279
ВТОР ДЕЛ - НЕСТАНДАРДНИ ФОРМИ НА РАБОТА.....	293
ПРВА ГЛАВА – НЕСТАНДАРДНИТЕ ФОРМИ НА РАБОТА ВО ТЕОРИЈАТА И ЗАКОНОДАВСТВОТО (МЕЃУНАРОДНИ И СПОРЕДБЕНОПРАВНИ АСПЕКТИ)	295
Прв оддел – Концепциска рамка на нестандартните форми на работа и отстапувања (девијации) на нестандартните во однос на стандардните форми на работа.....	296
1. Поим за стандардни и нестандартни форми на работа	296
Втор оддел – Видови нестандартни форми на работа.....	303
1. Форми на привремена работа.....	303
1.1. Работа на определено време.....	303
1.1.1 Работа на определено време и нејзино разграничување од останатите форми на привремена работа.....	303
1.1.2. Поимно определување и основни карактеристики на работата на определено време.....	304
1.1.3. Правна рамка за регулѝрање на работата на определено време во селектирани европски држави	310
1.1.3.1. Франција.....	310
1.1.3.1.1. Развој на работните на определено време во францускиот правен систем	310
1.1.3.1.2. Поим и видови договори за вработување на определено време во францускиот правен систем	311
1.1.3.1.3. Заштити од злоупотреба на работниот однос на определено време и sukcesивност на договорите за вработување на определено време	313
1.1.3.1.4. Престанок на работниот однос на определено време....	315
1.1.3.2. Германија	316
1.1.3.2.1. Развој на работните на определено време во германскиот правен систем.....	316
1.1.3.2.2. Поим и видови договори за вработување на определено време во германскиот правен систем.....	318
1.1.3.2.3. Заштити од злоупотреба на работниот однос на определено време и sukcesивност на договорите за вработување на определено време	319
1.1.3.2.4. Престанок на работниот однос на определено време ..	323

1.1.3.3. Обединетио Кралство.....	324
1.1.3.3.1. Развој на работните на определено време во британскиот правен систем	324
1.1.3.3.2. Поим и видови договори за вработување на определено време во британскиот правен систем	326
1.1.3.3.2.1. Заштити од злоупотреба на работниот однос на определено време и сукцесивност на договорите за вработување на определено време	327
1.1.3.3.2.2. Претпоставка на работниот однос на определено време	330
1.1.4. Регулирање на работата на определено време во правото на ЕУ	333
1.1.4.1. Директива (99/70/ЕЗ) за работи на определено време	333
1.1.4.1.1. Цел и опсег на Директивата	335
1.1.4.1.1.1. Принципи на недискриминација	337
1.1.4.1.1.2. Мерки за спречување злоупотреба	339
1.2. Сезонска работа	343
1.3. Привремена и повремена работа	350
2. Форми на работа во кои работното време не е полно	356
2.1. Работа со неполно работно време	356
2.1.1. Поимно определување и основни карактеристики на работата со неполно работно време	356
2.1.2. Правна рамка за регулирање на работата со неполно работно време во селектирани европски држави	361
2.1.2.1. Франција	361
2.1.2.2. Германија	365
2.1.2.3. Обединетио Кралство	369
2.1.3. Одредени аспекти во регулирање на работата со неполно работно време во компаративното право на други држави членки на ЕУ	374
2.1.4. Регулирање на работата со неполно работно време во меѓународните стандарди на трудот	381
2.1.4.1. Конвенција на МОТ за работи со неполно работно време од 1994 година (бр. 175)	381
2.1.4.1.1. Претпоставка на МОТ за работите со неполно работно време од 1994 година (бр. 182)	384
2.1.5. Регулирање на работата со неполно работно време во правото на ЕУ	385

2.1.5.1. Директива (97/81/EЗ) за работна со нејолно работно време	385
2.1.5.1.1. Цел и ојсеј на Директивата	386
2.1.5.1.1.1. Принципи на недискриминација	387
2.1.5.1.1.2. Можносии за вработување со нејолно работно време	390
2.2 Работа на повик	391
3. Форми на работа која вклучува повеќе страни	397
3.1 Поим и видови тристрана/мултипартитна работа (привремена агенциска работа и поддоговарање).....	397
3.2. Привремена агенциска работа.....	403
3.2.1. Основни карактеристики на привремената агенциска работа (компаративен осврт во селектирани европски држави).....	403
3.2.1.1. Однос помеѓу агенцијата за привремена работа и привременој агенциски работник	403
3.2.1.2. Однос помеѓу агенцијата за привремена работа и прејпријатиејто корисник	408
3.2.3.1.3. Однос помеѓу привременој агенциски работник и прејпријатиејто корисник	413
3.2.2. Регулрање на привремената агенциска работа во меѓународните стандарди на трудот	417
3.2.2.1. Конвенција за приватниите агенции за вработување, бр. 181	421
3.2.3. Регулрање на привремената агенциска работа во правото на ЕУ	425
3.2.3.1. Директива (2008/104/EЗ) за привремена агенциска работа	428
3.2.3.1.1. Начело на еднаков прејман и дероѓации од начелото	434
3.2.3.1.2. Осанати ирава на привремените агенциски работници	441

ВТОРА ГЛАВА – НЕСТАНДАРДНИ ФОРМИ НА РАБОТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРАВЕН СИСТЕМ.....	445
Прв оддел – Флексибилизацијата на македонското работно законодавство и нестандартните форми на работа.....	446
1. Видови нестандартни форми на работа во македонското работно законодавство.....	446
Втор оддел – Регулирање на одредени видови нестандартни форми на работа во македонскиот правен систем.....	449
1. Форми на привремена работа во македонското законодавство	449
1.1. Работа на определено време.....	449
1.1.1. Работен однос на определено време (исклучок или правило?)	449
1.1.2. Објективни причини за склучување на договор за вработување на определено време	451
1.1.3. Правен механизам за заштита на работниците од злоупотреби преку склучување последователни договори за вработување на определено време	453
1.1.4. Услови за трансформација на работниот однос на определено во работен однос на неопределено време	455
1.1.5. Престанок на работниот однос на определено време	457
1.1.6. Правна положба на работниците на определено време (трудоваправни и социјалноправни аспекти)	459
1.1.7. Перспективи за идно регулирање на работата на определено време во македонското законодавство	461
1.2. Сезонска работа	462
1.2.1. Сезонската работа во трудовоправната теорија и законодавството (состојби и перспективи).....	462
1.3. Привремена и повремена работа.....	467
1.3.1. Привремената и повремена работа во македонски правен контекст.....	467
1.3.2. Ограничувања за воспоставувањето на привремената и повремена работа и перспективи за нејзино идно регулирање во македонското законодавство.....	469
2. Форми на работа во македонското законодавство во кои работното време не е полно	476
2.1. Работа со неполно работно време	476
2.1.1. Поимна определба и основни карактеристики на работата со неполно работно време во македонски правен контекст	476

2.1.2. Правна положба на работниците кои работат со неполно работно време (трудоуправни и социјалноуправни аспекти)	482
2.1.3. Перспективи за идно регулирање на работата со неполно работно време	485
2.2. Други видови работа со неполно работно време	487
2.2.1. Работа со неполно работно време со повеќе работодавачи	487
2.2.2. Дополнително работење	488
3. Форми на работа во македонското законодавство кои вклучуваат повеќе страни	491
3.1. Привремена агенциска работа	491
3.1.1. Правна рамка на привремената агенциска работа во македонскиот правен систем	491
3.1.1.1. Однос помеѓу привременој агенциски работник и приватната агенција со лиценца за привремени вработувања	492
3.1.1.2. Однос помеѓу привременој агенциски работник и работодавачој корисник	496
3.1.1.3. Однос помеѓу приватната агенција со лиценца за привремени вработувања и работодавачој корисник	496
3.1.1.4. Правна положба на привремените агенциски работници (трудоуправни и социјалноуправни аспекти)	498
3.1.1.5. Перспективи за идно регулирање на привремената агенциска работа	499
3.2. Други видови повеќестрана, т. е. мултипартитна работа	500
3.2.1. Поддоговарање и аутсорсинг	500
ЗАКЛУЧОК	503
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	513
I. Книги, монографии, делови од книги и монографии и учебници	513
II. Трудови во зборници, научни и стручни списанија, останати публикации и документи	527
III. Правни извори	540
III.1. Акти на Меѓународната организација на трудот (МОТ)	540
Конвенции	540
Препораки	541
Декларации	542
Резолуции	542

III.2. Акти на Европската Унија (ЕУ)	542
Примарно законодавство	542
Секундарно законодавство	542
IV. Законски прописи	545
IV.1. Законски прописи (компаративно право)	545
IV.2. Законски прописи (домашно право)	561
V. Судска практика	564
V.1. Судска практика на Европскиот суд на правдата (ЕСП)	564
V.2. Судска практика на националните судови	565
VI. Електронски извори	570